

SYSTEM RACHUNKOWOŚCI FINANSOWEJ

Zasady pomiaru, ewidencji i prezentacji

Przemysław Czajor, Anna Jurewicz, Marcin Michalak
Ewa Walińska, Agnieszka Wencel

SYSTEM RACHUNKOWOŚCI FINANSOWEJ

Zasady pomiaru, ewidencji i prezentacji

Przemysław Czajor, Anna Jurewicz, Marcin Michalak
Ewa Walińska, Agnieszka Wencel

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 15 września 2020 r.

Recenzent

Dr hab. inż. Bogusława Bek-Gaik, prof. AGH

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Kinga Zając

Opracowanie redakcyjne

Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o.

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8223-164-9

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz stosowanych skrótów	11
Wstęp	13

Część I

PODSTAWY RACHUNKOWOŚCI FINANSOWEJ

Rozdział 1

Pojęcie i istota rachunkowości	19
1.1. Cele, zadania i funkcje rachunkowości	19
1.2. Użytkownicy informacji	25
1.3. Nadrzędne zasady rachunkowości	30

Rozdział 2

Podstawowe kategorie finansowe i ogólne zasady ich pomiaru w rachunkowości	43
2.1. Rachunkowość jako system pomiaru rzeczywistości gospodarczej	43
2.2. Podstawowe kategorie pomiaru systemu rachunkowości a sprawozdania finansowe	47
2.2.1. Aktywa i zobowiązania jako podstawowe kategorie pomiaru sytuacji finansowej	47
2.2.2. Przychody i koszty jako podstawowe kategorie pomiaru rentowności	55
2.3. Ogólne zasady wyceny bilansowej oraz pomiaru dokonań	59
2.3.1. Pomiar sytuacji finansowej a pomiar dokonań	59
2.3.2. Wycena wstępna aktywów i pasywów a ich wycena na dzień bilansowy	63
2.3.3. Zasady pomiaru przychodów i kosztów	78

Rozdział 3

Ogólne zasady sporządzania jednostkowego sprawozdania finansowego	82
3.1. Istota i cel sprawozdania finansowego	82
3.2. Składniki sprawozdania finansowego i ich charakterystyka	84
3.2.1. Bilans	84

3.2.2.	Rachunek zysków i strat	89
3.2.3.	Rachunek przepływów pieniężnych	91
3.2.4.	Zestawienie zmian w kapitale własnym	92
3.2.5.	Informacja dodatkowa	93
3.3.	Model sprawozdawczości finansowej według polskiego prawa bilansowego	94

Rozdział 4

Ewidencja księgowa	109
4.1. Zdarzenia i operacje gospodarcze oraz ich klasyfikacja	109
4.2. Teoria konta i podwójnego zapisu księgowego	116
4.2.1. Istota konta księgowego	116
4.2.2. Zasada podwójnego zapisu księgowego	117
4.2.3. Klasyfikacja kont	119
4.3. Kontrola procesu rejestracji operacji gospodarczych i poprawianie błędnych zapisów księgowych	125
4.4. Zakładowy plan kont	130
4.4.1. Istota, cele i zadania planu kont	130
4.4.2. Budowa tradycyjnego planu kont	132
4.4.3. Przykładowy plan kont – zespoły kont i ich opis	135
4.5. Ujęcie ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	138

Część II

SZCZEGÓŁOWE ZASADY POMIARU, PREZENTACJI I EWIDENCJI TYPOWYCH KATEGORII SYSTEMU RACHUNKOWOŚCI

Rozdział 5

Rzeczowe i niematerialne aktywa trwałe	145
5.1. Definiowanie pojęć	145
5.1.1. Rzeczowe aktywa trwałe	145
5.1.2. Wartości niematerialne i prawne	148
5.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	150
5.2.1. Środki trwałe	150
5.2.2. Wartości niematerialne i prawne	164
5.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	168
5.3.1. Środki trwałe	168
5.3.2. Wartości niematerialne i prawne	169
5.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	171
5.5. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	176

Rozdział 6

Inwestycje oraz aktywa i zobowiązania finansowe	185
6.1. Definiowanie pojęć	185
6.1.1. Inwestycje	185

6.1.2.	Aktywa finansowe	186
6.1.3.	Zobowiązania finansowe	187
6.1.4.	Instrumenty finansowe	187
6.2.	Klasyfikacja i zasady pomiaru	188
6.2.1.	Klasyfikacja inwestycji oraz aktywów i zobowiązań finansowych	188
6.2.2.	Wycena inwestycji oraz aktywów i zobowiązań finansowych	189
6.3.	Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	205
6.3.1.	Inwestycje	205
6.3.2.	Zobowiązania finansowe	208
6.4.	Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	210
6.5.	Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	223

Rozdział 7

Rzeczowe aktywa obrotowe	236
7.1. Definiowanie pojęć	236
7.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	239
7.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	249
7.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	250
7.5. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	255

Rozdział 8

Rozrachunki	270
8.1. Definiowanie pojęć	270
8.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	270
8.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	291
8.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	293
8.5. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	301

Rozdział 9

Rozliczenia międzyokresowe i rezerwy	316
9.1. Definiowanie pojęć	316
9.1.1. Rozliczenia międzyokresowe	316
9.1.2. Rezerwy	317
9.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	317
9.2.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne (RMC)	317
9.2.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne (RMB)	318
9.2.3. Rozliczenia międzyokresowe przychodów (RMP)	320
9.2.4. Rezerwy	322
9.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	328
9.3.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne	328
9.3.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne	328
9.3.3. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	329
9.3.4. Rezerwy	330

9.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	330
9.4.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne	330
9.4.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne	333
9.4.3. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	334
9.4.4. Rezerwy	336
9.5. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	337

Rozdział 10

Kapitał własny	343
10.1. Definiowanie pojęć	343
10.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	344
10.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	352
10.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń	354
10.5. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	358

Rozdział 11

Zasady ustalania wyniku finansowego	361
11.1. Definiowanie pojęć	361
11.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru przychodów i kosztów	362
11.2.1. Przychody	362
11.2.2. Koszty	375
11.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	391
11.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	395
11.5. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	398

Rozdział 12

Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich i zmiany szacunków	416
12.1. Istota polityki rachunkowości	416
12.2. Zmiany polityki rachunkowości jednostki – jej przyczyny i skutki	418
12.3. Zmiany szacunków i błędy lat poprzednich	427
12.4. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	431

Część III

PODATKI I ZASADY ICH UJMOWANIA W SYSTEMIE RACHUNKOWOŚCI

Rozdział 13

Podatek jako szczególna kategoria finansowa systemu rachunkowości	441
13.1. Istota i klasyfikacja podatków	441
13.2. Zasady ujmowania podatków w systemie rachunkowości	450
13.3. Relacje między prawem bilansowym a prawem podatkowym	453

Rozdział 14

Podatek od towarów i usług (VAT)	456
14.1. Istota i konstrukcja podatku od towarów i usług	456
14.2. Powstanie obowiązku podatkowego i odliczenia podatku VAT	464
14.3. Zasady ewidencji podatku od towarów i usług	475
14.4. Ujęcie ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	481

Rozdział 15

Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)	487
15.1. Istota i konstrukcja podatku dochodowego od osób fizycznych	487
15.2. Zasady ustalania i ewidencji zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych	492
15.3. Ujęcie ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	496

Rozdział 16

Podatek dochodowy od osób prawnych (CIT)	499
16.1. Istota i konstrukcja podatku dochodowego od osób prawnych	499
16.2. Przychody i koszty podatkowe	506
16.3. Zasady ewidencji podatku dochodowego	513
16.4. Ujęcie ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	516

Rozdział 17

Podatek dochodowy odroczony jako kategoria systemu rachunkowości	524
17.1. Zróżnicowanie wyniku finansowego i dochodu jako skutek rozbieżności prawa bilansowego i podatkowego	524
17.2. Definiowanie pojęć	528
17.3. Klasyfikacja i zasady pomiaru	531
17.4. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	537
17.5. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	538
17.6. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	541

ANEKSY**Aneks nr 1**

Przykładowy plan kont – wykaz kont syntetycznych i analitycznych	553
---	-----

Aneks nr 2**Instrumenty finansowe według rozporządzenia o instrumentach**

finansowych	577
A2.1. Definicje	577
A2.2. Zakres obowiązywania rozporządzenia o instrumentach finansowych	579
A2.3. Klasyfikacja aktywów finansowych i zobowiązań finansowych	581
A2.4. Przeklasyfikowanie aktywów finansowych	584

A2.5. Wycena aktywów finansowych i zobowiązań finansowych	586
A2.5.1. Wycena na dzień początkowego ujęcia	586
A2.5.2. Wycena na dzień bilansowy	588
A2.5.3. Utrata wartości aktywów finansowych	593
A2.6. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	598
A2.7. Zasady ewidencji	605
A2.8. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne – przykładowe rozwiązania	607
Aneks nr 3	
Test wiedzy	634
Bibliografia	653

WSTĘP

Rachunkowość odgrywa istotną rolę w działalności gospodarczej każdej jednostki, ponieważ stanowi źródło informacji finansowej niezbędnej do jej funkcjonowania i rozwoju. Podlega ona określonym regulacjom – prawnym i/lub środowiskowym – które kształtują strukturę informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych. W Polsce kluczowym aktem prawnym w tym zakresie jest ustawa o rachunkowości, regulująca zasady sporządzania „jasnych i rzetelnych” sprawozdań finansowych. Zawiera ona z jednej strony swego rodzaju ramy koncepcyjne systemu rachunkowości, czyli ogólne definicje i zasady pomiaru skutków finansowych zdarzeń gospodarczych, z drugiej natomiast – szczegółowe zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku finansowego oraz zasady prezentacji informacji w sprawozdaniu finansowym¹.

Celem niniejszej monografii jest przedstawienie systemu rachunkowości finansowej przedsiębiorstwa w sposób całościowy i zintegrowany. Ujęcie całościowe oznacza prezentację wszystkich elementów systemu, poczynając od jego teoretycznych podstaw, które stanowią fundament wymaganych w praktyce regulacji prawnych i środowiskowych, poprzez zasady pomiaru i ewidencji księgowej skutków finansowych zdarzeń gospodarczych, kończąc na zasadach ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym. Podejście zintegrowane do systemu rachunkowości finansowej oznacza wskazanie powiązań między zasadami pomiaru i ewidencją księgową zdarzeń gospodarczych oraz prezentacją ich skutków finansowych w sprawozdaniu finansowym. Punkt ciężkości położono na ujęciu sprawozdawczym, rozumianym jako pomiar i prezentacja, ponieważ rachunkowość finansowa ma na celu generowanie informacji przydatnych w podejmowaniu decyzji ekonomicznych przez zewnętrznych użytkowników. Realizacja tego celu wymaga określenia zasad pomiaru – wyceny bilansowej i sposobu ustalania wyniku finansowego – które

¹ Należy podkreślić, że polskie prawo bilansowe koncentruje się na zasadach sporządzania szeroko rozumianego sprawozdania finansowego, a nie na zasadach ewidencji księgowej. Co prawda, w przeciwieństwie do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, zawiera ona dwa rozdziały poświęcone księgowości (prowadzeniu ksiąg rachunkowych i inwentaryzacji), ale mają one charakter formalnych wytycznych, a nie merytorycznych rozwiązań odnośnie do sposobu księgowania zdarzeń gospodarczych.

determinują przyjęte w systemie rachunkowości przedsiębiorstwa zasady ewidencji księgowej.

W związku z celem monografii omawiane w niej zagadnienia prezentowane są według jednolitej sekwencji: zasady pomiaru – zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym – ewidencja. Takie podejście pozwala zmierzyć, a następnie odnieść skutki finansowe omawianych transakcji i zdarzeń gospodarczych bezpośrednio do poszczególnych pozycji kluczowych elementów sprawozdania finansowego, jakimi są bilans oraz rachunek zysków i strat. Pozwala ono zwrócić uwagę na istotny element obecnej rzeczywistości gospodarczej – punkt ciężkości we współczesnych regulacjach rachunkowości kładzie się bowiem nie na ewidencji księgowej, ale na sprawozdawczości finansowej. To jej zasady podlegają standaryzacji, a ewidencja księgowa – aczkolwiek niezbędna z praktycznego punktu widzenia – jest tylko techniką ukształtowaną przez zasady pomiaru zdarzeń gospodarczych i ich komunikowania w sprawozdaniu finansowym. W związku z tym rozwiązania ewidencyjne zastosowane w książce należy traktować jedynie jako przykładowe – a nie wzorcowe – propozycje autorów.

Książka składa się z trzech zasadniczych części, różnych co do charakteru poruszanych w nich zagadnień, a co za tym idzie, również różnych co do ich struktury.

Część pierwszą można określić mianem podstaw rachunkowości finansowej (cztery pierwsze rozdziały), ponieważ obejmuje ona – oprócz wyjaśnienia istoty systemu rachunkowości – ogólne zasady pomiaru i prezentacji podstawowych kategorii finansowych oraz podstawy ewidencji księgowej.

Część druga książki zawiera szczegółowe zasady pomiaru, prezentacji i ewidencji typowych kategorii systemu rachunkowości. Składa się ona z ośmiu rozdziałów, poświęconych określonym kategoriom bilansowym (grupom aktywów, zobowiązań oraz kapitałowi własnemu) oraz kategoriom rachunku zysków i strat (grupom przychodów oraz kosztów). Każdy rozdział ma identyczną strukturę prezentującą ujęcie sprawozdawcze oraz ujęcie ewidencyjne omawianych w nim problemów. Ujęcie sprawozdawcze obejmuje definicje, zakres danej grupy kategorii finansowych, ich klasyfikację, szczegółowe zasady pomiaru oraz zasady ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym. Przez ujęcie ewidencyjne rozumie się natomiast zasady księgowania typowych zdarzeń gospodarczych związanych z daną kategorią finansową.

Część trzecia (pięć rozdziałów) książki poświęcona jest podatkom i zasadom ich ujmowania w systemie rachunkowości, a ponadto zawiera elementarną wiedzę na temat kluczowych podatków obowiązujących w polskim systemie podatkowym.

W książce dodatkowo zamieszczono trzy aneksy: aneks nr 1, zawierający przykładowy plan kont, aneks nr 2, objaśniający szczegółowe zasady pomiaru, prezentacji i ewidencji instrumentów finansowych oraz aneks nr 3, stanowiący test wiedzy.

Pierwszy aneks dotyczy ewidencji księgowej i zawiera wykaz przykładowych kont syntetycznych i analitycznych. Aneks nr 2 prezentuje zasady ujmowania w systemie rachunkowości instrumentów finansowych, ponieważ są one – jako jedyna kategoria systemu rachunkowości – regulowane w akcie wykonawczym do ustawy o rachunkowości, jakim jest Rozporządzenie Ministra Finansów z 12.12.2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych². Aneks nr 3 obejmuje zestaw dwóch form pozwalających na utrwalenie i weryfikację wiedzy: pytań otwartych i pytań testowych oraz odpowiedzi na pytania testowe.

W związku z tym, że zamiarem autorów było usystematyzowane i klarowne zaprezentowanie kluczowych elementów systemu rachunkowości finansowej – omówionych w kontekście teoretycznych założeń, a jednocześnie głęboko osadzonych w praktyce – zagadnieniom teoretycznym i ich praktycznym rozwiązaniom towarzyszą przykłady oraz poglądowe ilustracje, dzięki którym Czytelnik może łatwo śledzić tok rozumowania, rozwijać umiejętności warsztatowe i dokonywać uzasadnionych wyborów metodycznych.

Ze względu na ograniczoną objętość niniejsza książka:

- 1) obejmuje zagadnienia regulowane przede wszystkim przepisami ustawy o rachunkowości;
- 2) prezentuje schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych, to jest takich, które występują najczęściej w praktyce gospodarczej;
- 3) uwzględnia ewidencję księgową podatków w ograniczonym zakresie, zwłaszcza w odniesieniu do podatku od towarów i usług (VAT) i podatku dochodowego od osób fizycznych, ponieważ w tym obszarze obowiązują ściśle określone, powtarzalne rozwiązania księgowe;
- 4) przyjmuje uproszczone rozwiązania dotyczące rozrachunków z tytułu wynagrodzeń, w szczególności w obszarze ewidencji narzutów na wynagrodzenia (ZUS, odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych itp.);
- 5) przedstawia typowe dla polskiej praktyki gospodarczej rozwiązania w zakresie podatku dochodowego (bieżącego i odroczonego), przyjmując – z uwagi na uproszczenie obliczeń – umowną stawkę podatku dochodowego od osób prawnych na poziomie 20%.

Niniejsza monografia może stanowić źródło inspiracji do modyfikacji funkcjonujących w przedsiębiorstwach rozwiązań księgowych i sprawozdawczych. Jest ona bowiem wynikiem doświadczeń autorów, od wielu lat łączących działalność naukowo-

² Należy podkreślić, że szczegółowe przepisy ww. rozporządzenia są w niektórych obszarach sprzeczne z przepisami ustawy, ponieważ zostały opracowane na podstawie regulacji MSR/MSSF (obowiązujących w okresie, w którym rozporządzenie to było opracowywane).

-dydaktyczną z praktyką i posiadających w swoim dorobku wiele publikacji wydanych przez największe polskie wydawnictwa. Bazuje ona na rozwiązaniach, które autorzy wdrożyli podczas realizacji projektów z zakresu rachunkowości w wielu polskich przedsiębiorstwach różnych branż.

Publikacja jest dostosowana do aktualnego stanu regulacji prawnych (obligatoryjnych i fakultatywnych) w zakresie sprawozdawczości finansowej w wymiarze krajowym. W przypadku gdy ustawa o rachunkowości pozostawia prawo uszczegóławiania zawartych w niej regulacji w zakresie klasyfikacji, zasad pomiaru i prezentacji kategorii finansowych, w sprawozdaniu finansowym w monografii przyjęto autorskie rozwiązania zgodne z MSR/MSSF.

Docelową grupą odbiorców niniejszej publikacji są praktycy – księgowi, biegli rewidenci, analitycy i dyrektorzy finansowi – którym może ona dostarczyć wielu użytecznych wskazówek w wyborze polityki rachunkowości i ustalaniu zasad ewidencji księgowej. Mogą z niej korzystać także pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz studenci i słuchacze studiów podyplomowych z zakresu rachunkowości.

Rozdział 1

POJĘCIE I ISTOTA RACHUNKOWOŚCI

1.1. Cele, zadania i funkcje rachunkowości

Rachunkowość jest systemem pomiaru i opisu działalności gospodarczej; jej podstawowy cel to dostarczanie informacji finansowych o działalności przedsiębiorstwa, przydatnych różnym użytkownikom do podejmowania decyzji ekonomicznych oraz do rozliczania kierownictwa z odpowiedzialnego i efektywnego zarządzania powierzonym mu majątkiem (por. ilustracja 1.1). Według A. Jarugowej celem rachunkowości jest pomiar przepływów i przyrostu wartości pozwalający na podejmowanie decyzji i rozliczanie przedsiębiorstwa ze społecznej i ekonomicznej efektywności¹.

Działania składające się na system rachunkowości obejmują: identyfikację, grupowanie, opis, ewidencję, przetwarzanie i przekazywanie informacji o dokonaniach przedsiębiorstwa oraz o zmianach w jego majątku i sytuacji finansowej. Jest to możliwe dzięki odwzorowaniu w tym systemie zdarzeń gospodarczych oraz prezentowaniu informacji w sprawozdaniach finansowych, które są „syntetyczną, dobrze ustrukturyzowaną reprezentacją (...) zdarzeń wpływających na przedsiębiorstwo i transakcji przez nie podejmowanych (...)”².

Takie podejście do istoty rachunkowości można spotkać w wielu publikacjach. Na przykład E. Burzymowa zdefiniowała rachunkowość jako system ekonomicznego pomiaru w przedsiębiorstwach i instytucjach, będący zarazem uniwersalnym, podmiotowym systemem informacyjno-kontrolnym³. Z kolei W. Brzezina postrzegają ją jako szczególny system retro- i prospektywny, pozwalający na ustalenie wyniku finansowego i sytuacji finansowej jednostki⁴. Według Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Committee – IASC) rachunkowość to system informacji o pozycji finansowej, dokonaniach i zmianach w tej pozy-

¹ A. Jarugowa *et al.*, *Współczesne problemy rachunkowości*, Warszawa 1991, s. 13.

² A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdania finansowe*, Gdańsk 1997, s. 12.

³ E. Burzymowa, *Rachunkowość przedsiębiorstwa i instytucji*, Warszawa 1980, s. 13.

⁴ Zob. szerzej W. Brzezina, *Rachunkowość sensu stricto i sensu largo*, „Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej” 2000/56, s. 7–24.

cji, użytecznych dla szerokiego grona potencjalnych użytkowników w podejmowaniu przez nich decyzji ekonomicznych⁵.

Bardziej tradycyjną definicję rachunkowości jako systemu ewidencyjnego przedstawił S. Skrzywan, stwierdzając, że „jest ona (...) szczególnym rodzajem ewidencji gospodarczej. Stanowi system ciągłego w czasie obserwowania, mierzenia, rejestrowania, prezentowania i interpretowania wyrażonych w mierniku pieniężnym i bilansujących się ogólnych i szczegółowych danych o działalności gospodarczej i sytuacji majątkowej oraz finansowej jednostki gospodarującej”⁶.

Przedstawione powyżej definicje wymagają pewnego uściślenia. Określanie rachunkowości w kategoriach systemu oznacza bowiem, że jest ona układem reguł i zasad wynikających ze specyficznych sposobów obserwacji, pomiaru i rejestrowania zdarzeń gospodarczych – całościowym, ale jednocześnie elastycznym. Jako szczególny rodzaj ewidencji gospodarczej rachunkowość jest prowadzona w sposób systematyczny i ciągły, a jej przedmiotem są występujące w jednostkach gospodarujących operacje gospodarcze, to jest te zdarzenia gospodarcze, które są lub – po dokonaniu pomiarów i przeliczeń – mogą być wyrażone w mierniku pieniężnym i wpływają na zmianę stanu majątkowego oraz finansowego podmiotu.

Rachunkowość rejestruje wszystkie operacje gospodarcze, mieszczące się w merytorycznym zakresie systemu, w sposób kompletny i z zachowaniem możliwie maksymalnej szczegółowości, a następnie dokonuje niezbędnych agregacji i uogólnień (na przykład do celów prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych jednostki)⁷. Pozwala to na odzwierciedlenie wiarygodnego obrazu rzeczywistości gospodarczej podmiotów – ich rentowności i sytuacji finansowej.

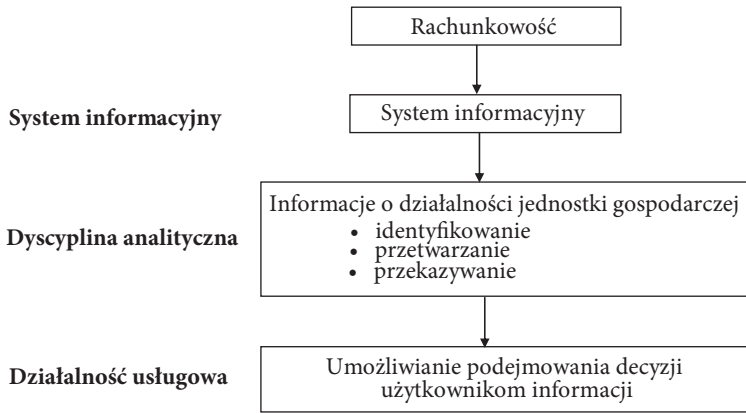
Warunkiem koniecznym realizacji powyższego zadania jest dokonanie pomiaru zdarzeń gospodarczych. Obszarami pomiaru dokonywanego przez rachunkowość są rentowność i sytuacja finansowa jednostki. Pierwszy z nich dotyczy opłacalności działalności gospodarczej, jej zyskowności, drugi zaś – płynności i wypłacalności (por. ilustracja 1.2).

Wymienione obszary działalności gospodarczej różnią się od siebie zasadniczo, ale jednocześnie stanowią nierozzerwalną całość. Chociaż podlegają odrębnym zasadom pomiaru, to jednak wzajemnie się przenikają i w związku z tym muszą być rozpatrywane łącznie.

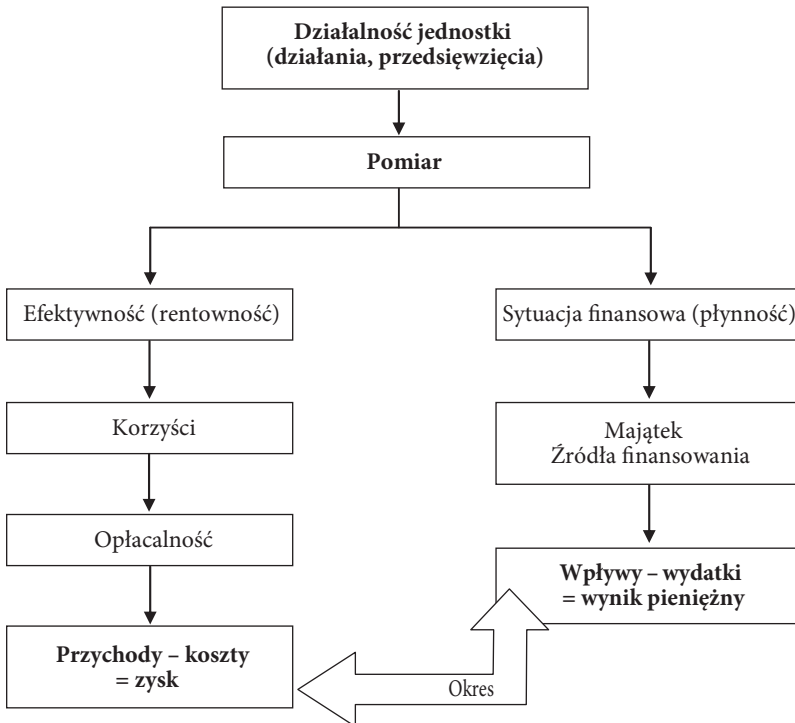
⁵ *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, London 1989.

⁶ S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, Warszawa 1973, s. 5.

⁷ Z. Kołaczyk, *Rachunkowość finansowa*, Poznań 1997, s. 19.

Ilustracja 1.1. Rachunkowość jako system informacyjny

Źródło: opracowanie własne.

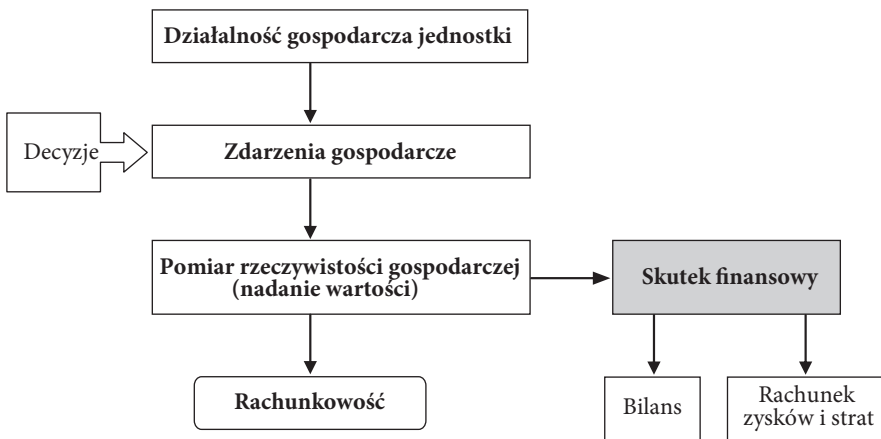
Ilustracja 1.2. Obszary pomiaru działalności gospodarczej dokonywanego przez rachunkowość

Źródło: opracowanie własne.

Zasadniczym celem pomiaru rentowności jest ustalenie wyniku finansowego, a także dokonanie wyceny bilansowej, prowadzącej ostatecznie do ustalenia wartości kapitału własnego przedsiębiorstwa. Wynik finansowy jest obliczany za pomocą dwóch pierwotnych kategorii pomiaru – przychodów i kosztów. Wartość kapitału własnego jest określana za pomocą dwóch pierwotnych kategorii wyceny bilansowej – aktywów i zobowiązań.

Pomiar działalności gospodarczej w wyżej wymienionych aspektach oznacza nadanie wartości poszczególnym kategoriom podstawowym, a to z kolei oznacza ich przyporządkowanie do pojedynczych zdarzeń gospodarczych. Każde zdarzenie gospodarcze ma określony skutek finansowy, który ostatecznie jest prezentowany w dwóch podstawowych sprawozdaniach finansowych – w bilansie oraz w rachunku zysków i strat (ilustracja 1.3). Sprawozdania te są ze sobą powiązane i, podobnie jak obszary działalności gospodarczej, muszą być rozpatrywane łącznie.

Ilustracja 1.3. Zdarzenia gospodarcze i ich skutki finansowe

Źródło: opracowanie własne.

Rachunkowość dokonuje pomiaru zdarzeń gospodarczych będących konsekwencją określonych decyzji biznesowych. Ponadto prezentuje skutki finansowe w sprawozdaniu finansowym – w jego pierwotnych składnikach, którymi są bilans oraz rachunek zysków i strat.

Rachunkowość stwarza warunki sprzyjające ochronie majątku jednostki gospodarczej – przyczynia się do właściwego użytkowania jej składników majątkowych, a jednocześnie dostarcza danych liczbowych, które są wykorzystywane na potrzeby:

- 1) kontroli – poprzez ewidencję poszczególnych składników majątkowych i źródeł ich pochodzenia oraz zachodzących w nich zmian,

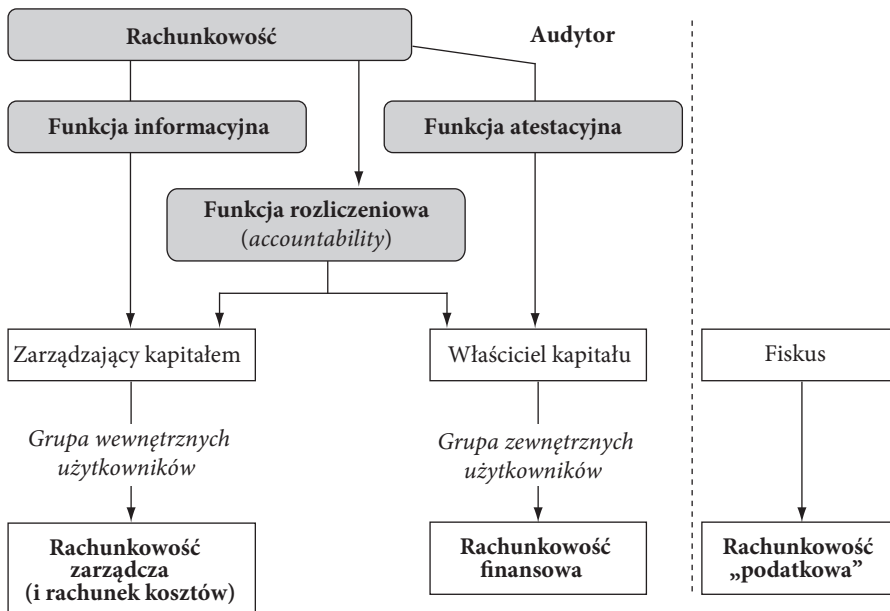
- 2) zarządzania – dzięki przyjęciu informacji płynących z ewidencji za punkt wyjścia do podejmowania przez kierownictwo decyzji dotyczących wykorzystania posiadanego majątku oraz źródeł jego finansowania.

Wśród podstawowych zadań rachunkowości wymienia się między innymi:

- 1) identyfikację, dokonywanie pomiaru oraz rejestrację zdarzeń i transakcji,
- 2) funkcjonowanie rachunkowości jako międzynarodowego języka biznesu, co umożliwi porozumiewanie się różnym podmiotom gospodarczym (również działającym w różnych krajach),
- 3) informowanie właścicieli kapitału na podstawie wiarygodnych zapisów o transakcjach dokonanych w ciągu okresu sprawozdawczego oraz o ich efektywności z punktu widzenia inwestora i jego kapitału,
- 4) wspomaganie zarządzania – rachunkowość powinna pomagać w planowaniu przyszłych działań (poprzez budżety), w podejmowaniu decyzji, alokacji zasobów, kontrolowaniu działalności poprzez rejestrację zdarzeń, które wystąpiły, i porównanie ich z budżetami.

Rachunkowość spełnia wiele funkcji w działalności gospodarczej. Do najważniejszych należy zaliczyć funkcje: informacyjną, rozliczeniową i atestacyjną (ilustracja 1.4). Odgają one istotę systemu rachunkowości i wyjaśniają przyczyny wyodrębnienia się różnych jej dziedzin.

Ilustracja 1.4. Podstawowe funkcje rachunkowości

Książka opisuje system rachunkowości finansowej przedsiębiorstwa w sposób całościowy i zintegrowany. Autorzy objaśniają go począwszy od teoretycznych podstaw, które stanowią fundament wymaganych w praktyce regulacji prawnych i środowiskowych, przez zasady pomiaru i ewidencji księgowej skutków finansowych zdarzeń gospodarczych, kończąc na zasadach ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym. Wskazują także powiązania pomiędzy zasadami pomiaru i ewidencją księgową zdarzeń gospodarczych oraz prezentacją ich skutków finansowych w sprawozdaniu finansowym.

W publikacji omówiono:

- istotę systemu rachunkowości, a także ogólne zasady pomiaru i prezentacji podstawowych kategorii finansowych oraz podstawy ewidencji księgowej;
- szczegółowe zasady pomiaru, prezentacji i ewidencji typowych kategorii systemu rachunkowości;
- zasady ujmowania podatków w systemie rachunkowości.

Przemysław Czajor – doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. Głównym obszarem jego zainteresowań naukowych jest międzynarodowa sprawozdawczość finansowa (ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów finansowych), zarządzanie ryzykiem oraz raportowanie biznesowe.

Anna Jurewicz – doktor nauk ekonomicznych w zakresie nauk o zarządzaniu. Posiada wieloletnią praktykę w zakresie rachunkowości i finansów. Jej zainteresowania naukowe związane są ze współczesną sprawozdawczością finansową oraz raportowaniem wewnętrznym w korporacjach międzynarodowych.

Marcin Michalak – doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. Jego główne obszary badawcze dotyczą: środków trwałych, kosztów prac badawczo-rozwojowych, pomiaru utraty wartości majątku trwałego, rachunku kosztów oraz analizy finansowej.

Ewa Walińska – profesor, kierownik Katedry Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. Głównymi obszarami jej zainteresowań naukowych są zagadnienia pomiaru i prezentacji kategorii ekonomicznych w sprawozdaniach finansowych, relacje pomiędzy prawem bilansowym i prawem podatkowym oraz ich konsekwencje dla podejmowania optymalnych decyzji inwestycyjnych i finansowych.

Agnieszka Wencel – doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Rachunkowości na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się na takich obszarach jak: sprawozdawczość finansowa i raportowanie niefinansowe oraz rachunkowość podatkowa.

ISBN 978-83-8223-164-9

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

WOLTERS KLUWER POLECA

**PRZEGLĄD
PODATKOWY**